

BOUWHISTORISCHE VERKENNING

Adres: Pluimerstraat 1, Groningen
Status: BBP
Periode: 2004 en 26 oktober 2006
Onderzocht door: I. van der Gaag, J.A. van der Hoeve, T. Tel en H. Wierts.
Auteur: J.A. van der Hoeve
Datum: 22 december 2004

Inleiding

Deze bouwhistorische verkenning is uitgevoerd in het kader van het project Bouwhistorische inventarisatie en verkenning van de binnenstad van Groningen. Dit is het eerste project in het kader van de cultuurhistorische inventarisatie van het hele grondgebied van de gemeente Groningen die tot doel heeft de cultuurhistorische kwaliteiten in beeld te brengen.

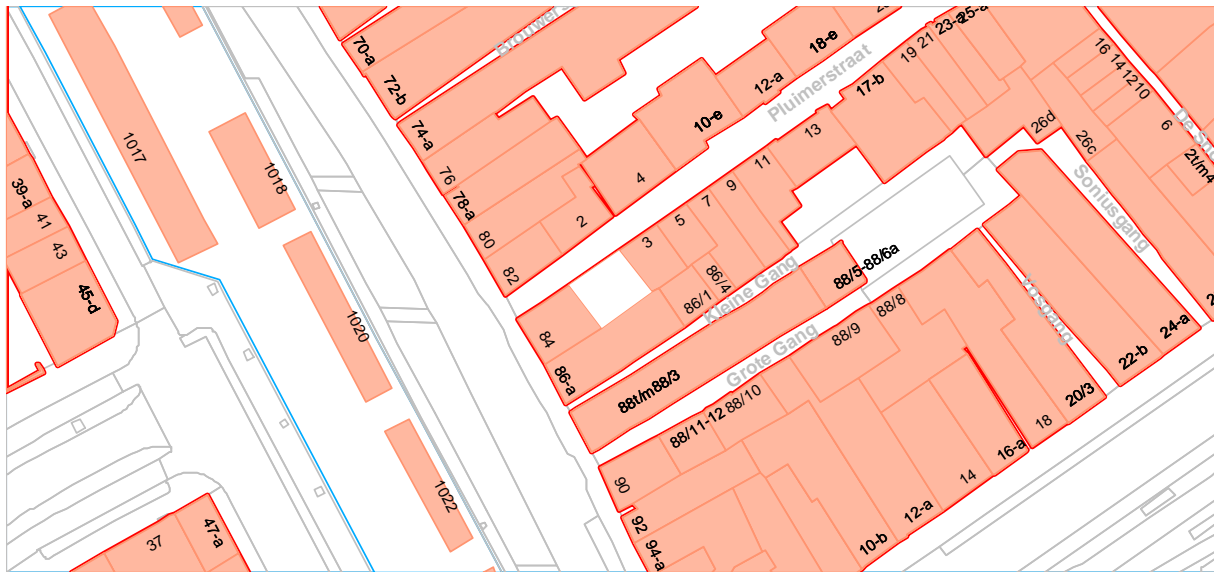
De bouwhistorische verkenning bevat een korte schets van de bouwgeschiedenis van het pand, een beschrijving van het interieur en het exterieur en een waardestelling. Het onderzoek richt zich in hoofdzaak op het gebouw zelf, waarbij in beperkte mate gebruik is gemaakt van schriftelijke bronnen en oud kaartmateriaal. De bouwgeschiedenis wordt daarom in hoofdlijnen weergegeven. Ook is het mogelijk dat achter de huidige voorzetwanden en verlaagde plafonds oudere constructies en interieurafwerkingen verborgen zitten.

SITUERING/ STRUCTUUR

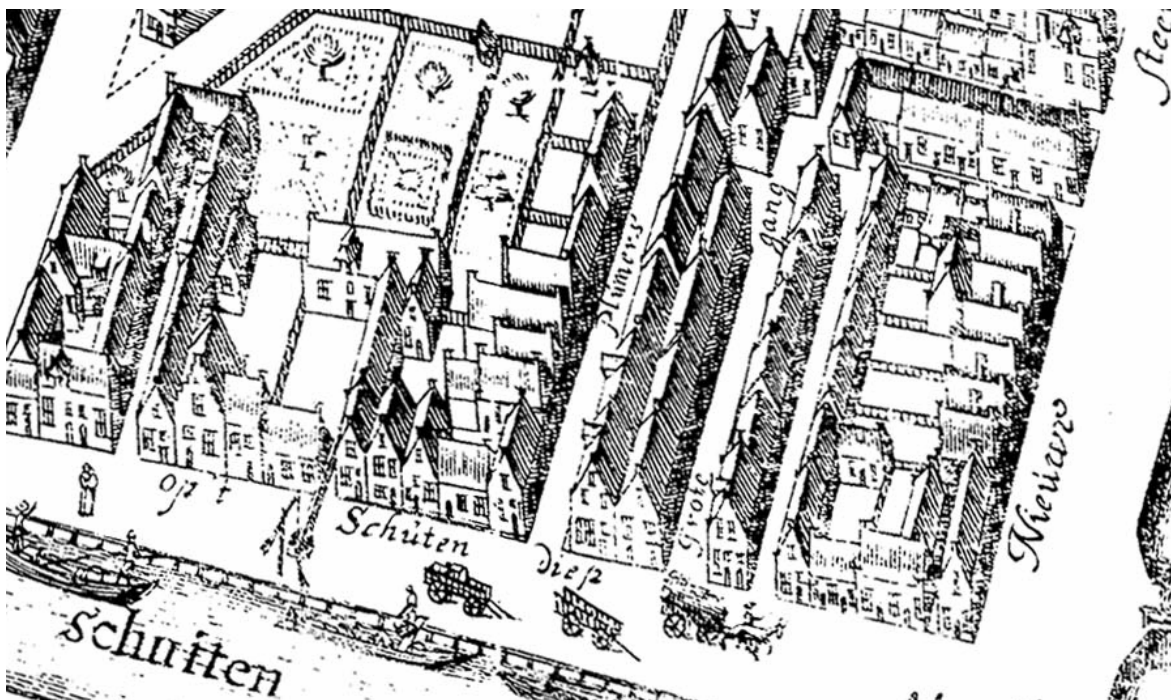
Pluimerstraat 1 is het verzelfstandigde achterhuis van Schuitendiep 84, dat in massa en vorm deel uitmaakt van de aaneengesloten rij kleine eenlaagswoningen aan de Pluimerstraat ('kameren'). Ook aan de Kleine Gang staat zo'n rij aaneengesloten eenlaagswoningen. Deze liggen op het achterterrein van Schuitendiep 86. Tussen de bebouwing aan de Pluimerstraat en de Kleine Gang bevindt zich een

smalle ozendrup, zodat hier in wezen van een rug-aan-rug-verkaveling gesproken kan worden. Het pand Pluimerstraat 1 bestaat uit één bouwlaag met een zadeldak (evenwijdig aan de straat).

BOUWGESCHIEDENIS

Het pand Pluimerstraat 1 is in de eerste helft van de 17de eeuw gebouwd als een eenlaags achterhuis van Schuitendiep 84. Gezien de relatief grote breedte (9,22 meter) lijkt geen sprake te zijn van een eenlaagswoning, zoals Pluimerstraat 3 (breedte: 5,42 meter) of Pluimerstraat 5 (breedte: 5,54 meter), maar eerder van een werkplaats. De genoemde datering in de 17de eeuw is voornamelijk gebaseerd op het metselwerk, waarvan het hoekverband klezoortjes bezit (westzijde, t.p.v. de aansluiting op Schuitendiep 84). Ook het baksteenformaat in de voorgevel (baksteenformaat: 29-30 x 13½-14½ x 6-6½ cm, tienlagenmaat: 72-73½ cm) en achtergevel (baksteenformaat: 30-31 x 14½-15 x 7-7½ cm, tienlagenmaat: 79-81 cm) wijst op een datering in de 17de eeuw. Dergelijke verschillen kwamen in de 17de eeuw vaker voor en kunnen te maken hebben met kwaliteitsverschil van de steen.

Detail van de kaart van Haubois uit omstreeks 1643 waarop de structuur van rug aan rug woningen goed zichtbaar is.

In de 18de eeuw of vroege 19de eeuw heeft een bijna complete herbouw van de voorgevel plaatsgevonden, waarbij slechts de hoeken en delen van de plint zijn blijven staan. Het nieuwe metselwerk heeft een kleiner formaat (baksteenformaat: $23\frac{1}{2}$ - $24\frac{1}{2}$ x $11\frac{1}{2}$ - 12 x 5 - $5\frac{1}{2}$ cm, tienlagenmaat: $62\frac{1}{2}$ cm).

De kadastrale kaart uit omstreeks 1830 met daarop aangegeven de moderne huisnummering.

Volgens de kadastrale minuut uit circa 1830 was het pand verzelfstandigd. Het gebruik van een bisnummer in de kadastrale aanduiding doet vermoeden, dat deze splitsing kort na het opmaken van de kaart is gebeurd. Nadien werden nieuwe (hoge) nummers toegekend.

In 1931 zijn de panden Schuitendiep 84/ Pluimerstraat 1 voorzien van een huisriolering, aangesloten op het gemeentelijke riool. Op de tekening staat als functie voor het pand Pluimerstraat 1 aangegeven: 'stal'. In 1937 was er sprake van een werkplaats. En ook nu nog heeft het gebouw de functie van een garage/ werkplaats.

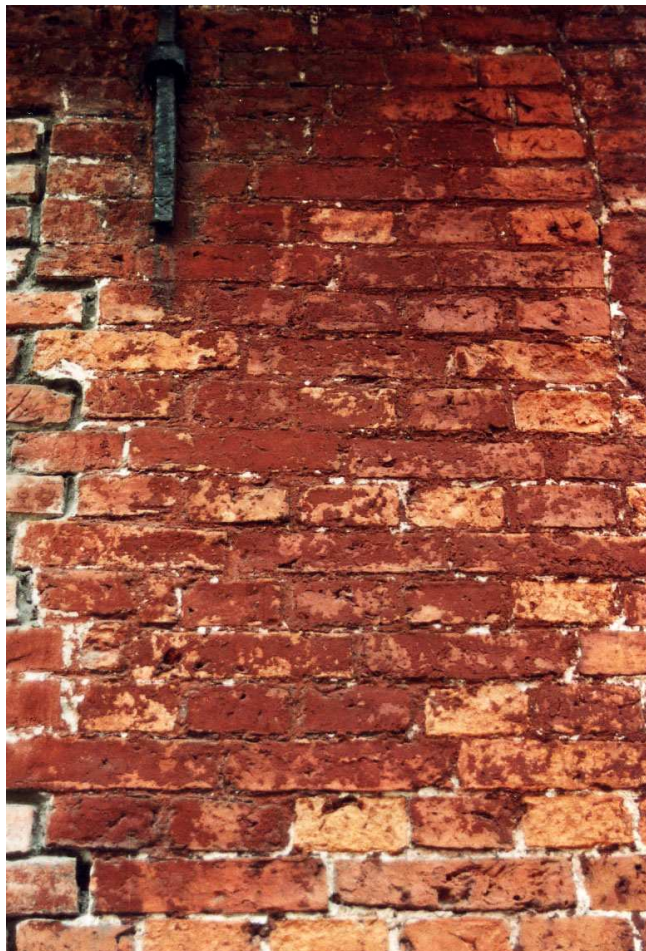
Recent heeft een grondige renovatie plaatsgevonden, waarbij het dak is vernieuwd en de ramen en deur in de voorgevel zijn vervangen.

BESCHRIJVING

gevels

De voorgevel is een eenlaags lijstgevel, opgetrokken uit baksteen. Er zijn restanten van een rode kleurstof gevonden, die een aanwijzing vormen voor het 'rossen' of rood schilderen van de gevel. Dit moet meermalen zijn gebeurd. In het metselwerk zijn twee belangrijke fasen te zien. Het oudste metselwerk is te vinden in de hoeken van de gevel en in de plint. Dit metselwerk stamt uit de 17de eeuw, zo valt op te maken uit het baksteenformaat (baksteenformaat: 29 - 30 x $13\frac{1}{2}$ - $14\frac{1}{2}$ x 6 - $6\frac{1}{2}$ cm, tienlagenmaat: 72 - $73\frac{1}{2}$ cm) en de toepassing van klezoortjes in het hoekverband (westelijke hoek, t.p.v. de aansluiting op Schuitendiep 84). Voor het overige is metselwerk van kleiner formaat zichtbaar, hoogstwaarschijnlijk uit de 18de of vroege 19de eeuw (baksteenformaat: $23\frac{1}{2}$ - $24\frac{1}{2}$ x $11\frac{1}{2}$ - 12 x 5 - $5\frac{1}{2}$ cm, tienlagenmaat: $62\frac{1}{2}$ cm). Ter hoogte van de balklaag (boven de begane grond) bevindt zich een reeks ankers, hart-op-hart ruim één meter. Aan de linkerzijde zijn de bouwsporen van twee oude vensters zichtbaar, passend in het stramien van de balklaag. Ter plaatse van het linker venster is recentelijk een nieuw venster geplaatst (circa 1995). Het rechter van deze twee vensters wordt doorsneden door de brede garagedeuren, eveneens van tamelijk recente datum. In het rechter deel van de gevel bevinden zich nog twee smalle vensters, eveneens passend in het stramien van de balken. Deze vensters zijn van betrekkelijk recente datum, maar de dichtzettingen erboven wijzen op oudere vensters op dezelfde plaats.

De oude indeling van de gevel valt te herleiden uit de bouwtekening van 1937, in combinatie met de gevonden sporen. Er moet in de oorspronkelijke situatie sprake zijn geweest van een (brede) deur in het midden, geflankeerd door twee keer twee vensters.

*Gedeelte van het muurwerk van de voorgevel met restanten van de rode schil-
deur.*

De achtergevel is zichtbaar in de smalle ozendrup tussen de bebouwing aan de Kleine Gang en de Pluimerstraat. Dit is een eenlaags langsgevel, opgetrokken uit tamelijk forse baksteen (baksteenformaat: 30-31 x 14½-15 x 7-7½ cm, tienlagenmaat: 79-81 cm). Aan de westzijde zijn in het hoekverband van de gevel incidenteel klezortjes zichtbaar (de hoek t.p.v. de aansluiting op Schuitendiep 84). Ook deze baksteen kan uit de 17de eeuw stammen.

Deze gevel was aanvankelijk blind. Alle openingen zijn van jongere datum. Midden in de gevel bevindt zich een deur, die waarschijnlijk uit de vroege 20ste eeuw dateert. Het is opvallend is dat ten behoeve van de plaatsing van deze deur een brede verticale strook metselwerk over de volle hoogte van de gevel is vernieuwd. Links daarvan is een andere doorgang zichtbaar, waarvan de dichtzetting in de 19de eeuw gedateerd wordt. Uiterst rechts is nog een deur (of een venster, dat secundair is verbouwd tot een deur) aanwezig, voorzien van een eiken latei. Deze deur is van binnenuit dichtgezet. Dat geldt ook voor de naastgelegen vensteropening.

beschrijving per bouwlaag

De indeling van de begane grond is van recente datum. De wanden zijn voorzien van een klamp. De enkelvoudige balklaag boven de begane grond gaat schuil achter een verlaagd plafond, zodat alleen de onderslagconstructie valt te zien (evenwijdig aan de straat). De vloer is van beton.

De kap is ingrijpend gerenoveerd, waarbij onder andere unidekplaten zijn toegepast. De kapconstructie bestaat uit naaldhouten sporenparen die uit de bouwtijd kunnen dateren. In de nok zijn de sporen met halfhoutse verbindingen met elkaar verbonden. De haanhouten zijn in de 20ste eeuw vervangen in verband met het aanbrengen van een vlieringvloer. Op de sporen zijn gezaagde telmerken aangebracht.

Overzicht van de kapconstructie ter hoogte van de vloering.

Detail van de kapconstructie met een gezaagd telmerk.

WAARDESTELLING

Het pand Pluimerstraat 1 heeft hoge monumentwaarden, als wezenlijk onderdeel van de 17de-eeuwse verkaveling van 'grote huizen' aan het Schuitendiep (Schuitendiep 84 en 86), eenlaags achterhuizen en reeksen eenlaagswoningen aan de Pluimerstraat en Kleine Gang. Bijzonder is ook de smalle ozendrup tussen de panden aan de Pluimerstraat en de Kleine Gang.

De gevels, balklaag en kapconstructie van het pand hebben positieve monumentwaarden, vanwege de deels hoge ouderdom en de afleesbare bouwgeschiedenis. Hoge monumentwaarde hebben de restanten van de rode beschildering (rossen) van de voorgevel als zeldzaam voorbeeld van een afwerkingstechniek die vroeger veel vaker werd toegepast. Indeling en interieur-afwerking hebben indifferente monumentwaarden.

AANBEVELINGEN

Bij toekomstige verbouwingen is het van belang de gevels en de balklaag nader te documenteren.

Bijlage: uittreksel uit het bouwdoossier van de dienst RO/EZ van de gemeente Groningen

Adres : **Schuitendiep 84 / Pluimerstraat 1/1a** (hoekpand)
Bouwdoosnummer : B 6792
D.I.V. bezoek : 7 april 2004

1910

De Staat der Nederlanden krijgt tot wederopzegging een vergunning om tegen de zijgevel van het pand een brievenbus te plaatsen.

1927

De stoep behorende bij het pand wordt overgedragen aan de gemeente.

1931

De bestaande privaten worden voorzien van een inrichting tot waterspoeling en het afvoeren van de faecaliën naar het riool van de gemeente.

1937

Het pand bevat een woning met winkel en werkplaats en een bovenwoning. Mevr. T. van Biessem-Deves (Nieuwe Weg 52a) is eigenaresse van het pand. Zij krijgt een vergunning voor het vervangen van een raamkozijn in de voorgevel door een winkelraam, het wijzigen van de indeling op de begane grond ter verkrijging van een keukentje en het bouwen van een privaat na wegbraak van een bestaand privaat. Het werk komt nog het zelfde jaar gereed.

1943

Er is brand geweest in het pand en tijdens het blussen is gebleken dat de schoorsteenconstructie hout bevat. De eigenaresse verbeterd deze brandgevaarlijke situatie.

1956

Er wordt een rapport opgesteld van de onderhoudstoestand van de door de gemeente gevorderde woning Pluimerstraat 1a. De schoorsteen is gescheurd, de borstwering is in slechte staat en de muurplaat is gedeeltelijk vergaan.

1966

De eigenaar van Pluimerstraat 1a (A. Brokschmidt) wordt door de Dienst der Stadsuitbreiding en Volkshuisvesting opgedragen binnen 14 dagen het dak, de schoorstenen en twee ijzeren dakramen te herstellen.

1990

R. Lamers is eigenaar van het pand. Er vinden diverse verbeteringen en herstellingen (groot onderhoud) plaats aan het pand. Kosten f 87.239,-
De indeling van de woning wordt gewijzigd. Dit valt onder werkzaamheden van ondergeschikte betekenis.

H. Wierts